

нізми й довкілля потрібно виключно в закритому просторі й одночасно в різних регіонах планети. До отримання комплексних, ретельно перевірених результатів таких досліджень і без об'єктивної фахової міжнародної експертної оцінки останніх ГМО-продукція не може бути допущена в межі відкритого простору. Відтак ця продукція повинна бути цілковито вилучена з широкого обігу, а її вживання та використання суворо заборонені до отримання даних про її стовідсоткову безпеку.

Джерела

1. Конвенція ООН про охорону біологічного різноманіття від 5 червня 1992 р. / Конвенцію ратифіковано Законом України № 257/94-ВР від 29 листопада 1994 р.

– [Електронний ресурс]. – http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_030

2. Всеобщая декларация о биоэтике и правах человека от 19 октября 2005 г. / Организация Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры (UNESCO). – [Електронний ресурс]. – <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001461/1461801.pdf>

3. Биотехнология, биобезопасность, биоэтика / Под ред. А. П. Ермишина. – Минск: Технология, 2005. – 379 с.

4. Кузнецов В. В. Возможные биологические риски при использовании генетически модифицированных сельскохозяйственных культур // Вестник ДВО РАН. – 2005. – № 3. – С. 40–54.

5. Третьякова В. Міжнародно-правові аспекти сучасної біоетики // Віче. – 2012. – № 24. – С. 19–21.

30

Адміністративно-правові засоби реалізації конституційного права на судовий захист: теоретичний аналіз

Оксана УЛ'ЯНОВСЬКА,
кандидат юридичних наук,
суддя Святошинського районного суду м. Києва

Підпорядкування діяльності державних інститутів сучасним принципам у сфері захисту прав та свобод громадян, а також розвиток нашої держави в напрямі демократизації правових відносин потребують з'ясування основних недоліків у діяльності органів, уповноважених захищати права людини і громадянина, зокрема в тих напрямках, у яких можуть обмежуватися ці права. Серед основних принципів, котрим має відповідати діяльність органів, уповноважених захищати права людини і громадянина, важливе місце належить таким, як пріоритет прав та свобод людини і громадянина, гуманізм, справедливість, законність та ін.

На жаль, сучасний механізм адміністративно-правового регулювання реалізації конституційного права на судовий захист є недосконалим, що зумовлює необхідність його дослідження та вдосконалення. Тому важливим видається теоретичний аналіз змісту адміністративно-правових засобів реалізації конституційного права на судовий захист, якому і присвячено цю статтю.

Окремі питання реалізації правових засобів висвітлювали В. Авер'янов, С. Алексєєв, Д. Бахрах, С. Братусь, В. Горшен'юв, В. Колпакова, А. Комзюк, О. Кузьменко, А. Малько, О. Онуфрієнко, Б. Пугінський, Ю. Якимець, Г. Шершеневич та ін. Деякі аспекти дослідження адміністративно-правових засобів реалізації конституційного права на судовий захист висвітлено, зокрема, в роботах П. Вовка «Захист прав, свобод та інтересів громадян в адміністративному суді першої інстанції», Л. Липачової «Реалізація конституційного права людини та громадя-

нина на звернення за захистом своїх прав і свобод до Європейського суду з прав людини», А. Осадчого «Організаційно-правове забезпечення оскарження громадянами незаконних дій органів виконавчої влади в судах», А. Смирнова «Правовий статус жертв правосуддя та зловживання владою як особливий вид правового статусу людини» та ін. Аналіз сучасних наукових досліджень свідчить, що комплексно адміністративно-правові засоби реалізації конституційного права на судовий захист не дістали повного відображення в наукових дослідженнях.

Тож маємо усунути цю прогалину й проаналізувати сучасні підходи до розуміння поняття «адміністративно-правові засоби реалізації конституційного права на судовий захист», запропонувати новий підхід до уніфікації та впорядкування змісту таких заходів, що сприятиме вдосконаленню їх правового регулювання. Конституційно закріплене право на судовий захист є однією з ознак правової держави. А сьогодні проблема механізмів побудови правової держави в Україні є нагальною [7].

Слід зазначити, що в сучасних наукових дослідженнях відсутній єдиний підхід до розуміння поняття «адміністративно-правові засоби», а відтак нема чіткого формулювання його змісту. Така ситуація спричинена й неоднозначністю підходу сучасних науковців до поняття «правові засоби», різновидом яких і є адміністративно-правові засоби.

У науковій літературі трапляється як широке, так і вузьке розуміння змісту поняття «правові засоби». Деякі

вчені вважають правовими засобами норми й принципи права, правозастосовні акти, договори, юридичні факти, суб'єктивні права, юридичні обов'язки, заборони, засоби заохочення, засоби покарання, акти реалізації прав і обов'язків. Тобто під правовими засобами вони розуміють правові явища, що виявляються в самих інструментах і діяннях, за допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів права, забезпечується досягнення соціально корисних цілей.

На думку С. Алексєєва, «правові засоби» – це не просто інструменти вирішення тих чи інших соціальних завдань. Соціально-політичний зміст постановки проблеми щодо сутності правових засобів полягає в тому, що вони є не лише соціальною необхідністю, своєрідною об'єктивною закономірністю, а й оптимальним, адекватним умовам цивілізації способом вирішення завдань, котрі постали перед суспільством, способом, що виражає соціальну цінність права як регулятора суспільних відносин [1, с. 154–155].

Досліджуючи вихідні ідеї теорії правових засобів у межах монографічної праці «Цивільно-правові засоби в господарських відносинах», Б. Пугінський визначає правові засоби як сполучення юридично значимих дій, що здійснюються суб'єктами з дозволим ступенем розсуду та призначені для досягнення їхніх цілей (інтересів), що не суперечать законодавству й інтересам суспільства [6, с. 83–87].

А. Ю. Якимець вважає, що правові засоби висловлюють узагальнюючі юридичні способи забезпечення інтересів суб'єктів права, досягнення поставлених цілей; відображають інформаційно-енергетичні якості та ресурси права, що надає їм особливій юридичній сили; є складовими механізми правового регулювання; призводять до юридичних наслідків; дотримання даних засобів забезпечується державою [8, с.151–152].

Використання правових засобів у практичному житті означає таке застосування сукупності юридичних засобів для вирішення різних соціальних завдань, яке забезпечує ефективну реалізацію соціальної цінності, сили права, його місії бути стабілізуючим чинником, що приборкує та втихомирює і внаслідок цього забезпечує: надійність та стійкість відносин, що складаються; кореляцію регулювання із суб'єктивними правами; сувору регламентацію й водночас гарантованість, захищеність суб'єктивних прав; комплекс способів, які гарантують реальне, фактичне виконання юридичних обов'язків; необхідну процедуру для здійснення юридичних дій, процесуальні форми й механізми, спрямовані на реалізацію суб'єктивних прав і досягнення істини в конфліктних ситуаціях. Правові засоби можуть збігатися, а можуть і не збігатися з феноменами, які традиційно виокремлюються в юридичній науці. Однак у всіх випадках, як зазначає С. Алексєєв, перед нами – фрагменти правової дійсності, що розглядаються під кутом зору їхніх функцій, їхньої ролі як інструментів юридичного впливу [1, с. 154–155].

Наведемо також думку В. Колпакова та О. Кузьменко, які зазначають, що за допомогою засобів адміністративного права (норми, відносини, законодавство, компетенція суб'єктів, способи реалізації норм) здійснюється зовнішнє вираження та юридичне оформлення публічного інтересу в управлінні [4, с. 31].

Визначаючи адміністративно-правові засоби, А. Комзюк концентрує увагу на їх багатоманітності, при цьому зазначає, що вони є взаємопов'язаними й взаємозалежними, становлять цілісну систему, перетинаються з кримінально-правовими, фінансово-правовими, економічними заходами, різноманітними методами організаційно-масової діяльності. Тільки раціональне використання різноманітних засобів у взаємозв'язку, обгрунтований вибір основних із них, уміле їх поєднання і створюють умови для належного забезпечення досягнення бажаних результатів. Вибір конкретного адміністративно-правового засобу, доцільність його застосування в тій

чи іншій ситуації визначаються умовами, що склалися, наявністю певних обставин, завданнями й компетенцією органу (посадової особи), який діє в даній ситуації. Під адміністративно-правовими засобами автор розуміє всю систему адміністративно-правових норм, яка розглядається з позиції їх функціонального призначення для вирішення певного кола соціальних завдань, регулювання відповідних суспільних відносин [5, с. 44–48].

Для встановлення сутності категорії «адміністративно-правовий засіб» слід згадати й про науковий підхід, обгрунтований В. Галуньком, до основних ознак адміністративно-правового засобу охорони права власності. Цей підхід доцільно визначити як спірний. Бо дослідник визначає насамперед таку ознаку, що характеризує пряму залежність призначення адміністративно-правового засобу охорони права власності від мети і завдань державного управління [3, с. 189]. Серед інших ознак, виокремлених В. Галуньком, складно встановити сутність категорії «засіб», адже відповідні теоретичні положення, сформульовані вченим, фактично відтворюють сутність категорії «охорона» [3, с. 188–191]. На здобутки В. Галунька в розкритті змісту категорії «адміністративно-правовий засіб» посилається Д. Андреев, аналізуючи адміністративно-правові засоби захисту прав власників цінних паперів. Зокрема, він наводить думку В. Галунька про традиційно самостійне місце в механізмі реалізації адміністративно-правових норм у сфері охорони суб'єктів права власності, яке посідають засоби охорони, та панування в доктринальній науці радянського адміністративного права вузького підходу до сутності адміністративно-правового засобу. Такий підхід передбачав ототожнення адміністративно-правового засобу з юрисдикційною діяльністю виконавчо-розпорядчих органів, пов'язаною з вирішенням справ про правопорушення. Проте прийнятнішою є точка зору, згідно з якою неюрисдикційні процедури виконавчо-розпорядчих органів також належать до засобів адміністративно-правової охорони [2, с. 64–67].

Підхід В. Галунька до визначення ознак адміністративно-правового засобу охорони права власності, а також категорії «адміністративно-правовий засіб» хоча сприймається неоднозначно, проте дозволяє вказати на можливість застосування категорії «адміністративно-правовий засіб» до відносин у сфері реалізації конституційного права на судовий захист, урахуовуючи їх організаційну складову.

Узагальнюючи думки науковців, доходимо висновку, що адміністративно-правовими засобами реалізації конституційного права на судовий захист є сукупність прийомів і методів діяльності державних органів, що спрямована на врегулювання суспільних відносин із метою ефективної реалізації конституційного права на судовий захист.

Систему адміністративно-правових засобів реалізації конституційного права на судовий захист можна характеризувати як у широкому, так і вузькому розумінні. Вузьке розуміння адміністративно-правових засобів реалізації конституційного права на судовий захист передбачає розкриття змісту цієї категорії з урахуванням конкретної сфери застосування цих засобів – сфери судоустрою. До таких засобів доцільно віднести:

по-перше, засоби зовнішньоорганізаційної діяльності, спрямовані на ефективну реалізацію конституційного права на судовий захист;

по-друге, засоби внутрішньоорганізаційної діяльності у сфері судоустрою.

Розкриваючи зміст кожної групи адміністративно-правових засобів реалізації конституційного права на судовий захист, треба зазначити, що:

до засобів зовнішньоорганізаційної діяльності щодо реалізації конституційного права на судовий захист слід віднести контроль діяльності судів і суддів щодо захисту прав і свобод громадян, прав та інтересів юридичних осіб, організацію та здійснення кадрового, фінансового,

6/2013
(339)

Засновник –
Верховна Рада України

Головний редактор
Світлана ПИСАРЕНКО

Редакційна колегія:

Віктор КОРНІЮК, Лариса СЕВЕРЕНЧУК,
Юрій АРТЕМЕНКО, Олександр БАНДУРКА,
Іван БОКІЙ, Степан ГАВРИШ, Віктор ГРАБ,
Юлій ЮФФЕ, Віктор КИРИЛЛОВ,
Олександр КОПИЛЕНКО, Анатолій МАТВІЄНКО,
Павло МАТВІЄНКО, Анатолій МАЦЮК,
Микола МЕЛЬНИК, Борис ОЛІЙНИК,
Сергій ПРАВДЕНКО, Анатолій СЕЛІВАНОВ,
Лесь (Леонід) ТАНІЮК, Віктор ТАРАН (Терен)

Головний редактор

Світлана ПИСАРЕНКО – 235-81-55

Приміальня:

Любов САЛЮК – 235-79-58

Заступник головного редактора

Віктор КОРНІЮК – 272-46-30

Відповідальний секретар

Лариса СЕВЕРЕНЧУК – 235-79-53

Головний бухгалтер Ірина КИСЛІВ,
Жанна СИМОНЕНКО – 235-79-58

Відділ з висвітлення питань

парламентської діяльності:

Микола БЛОКОПИТОВ – 234-67-78,
Олексій СИЩУК – 235-79-55,
Юлія ЦИРФА – 234-67-78,
Тарас РОМАНЮК – 234-67-78

Відділ соціально-економічної політики

та правового забезпечення:

Завідувач Олександр МАЛІЄНКО,
Оксана СКРИПНИК – 235-81-56

Відділ гуманітарної політики:

Завідувач Ольга КЛЕЙМЕНОВА – 235-79-55,
Людія ПУЗИКОВА, Лариса МАРЧУК,
Микола СЛАВИНСЬКИЙ, Євген ТИЩУК,
Віталій БУЛАТ

Літературні редактори: Олена ЧОПОВСЬКА,
Валентина НЕСЛУЖЕНКО – 235-79-60,
Наталка СЕМІВОЛОС – 235-79-53

Реклама та передплата:

Віра ПРАВИНА – 272-46-23,
Сергій ДУБРОВІН – 234-68-30

Дизайн – Ольга ПРОКОПЧУК – 235-81-56

Верстка – Анна СЕРДЕЧНА – 235-81-56,
Наталія КУТНЯК, Сергій УСЕНКО – 235-79-60

Підтримка сайту –

Євген СИНЕЛЬНИКОВ – 235-79-60,
Олексій ЛОЗИНСЬКИЙ, Діана ТОКОВЕНКО

04053, Київ-53,
пров. Несторівський, 4

E-mail: mail@viche.info

E-mail: viche@rada.gov.ua

www.viche.info

Підготовку та випуск у світ журналу «Віче»

за дорученням засновника здійснює редакція.

© Віче, 2013.

Свідчення про державну реєстрацію друкованого

засобу масової інформації КВ № 570

від 05.04.1994.

Редакція не завжди поділяє позиції авторів.

І залишає за собою право на редагування,

опублікування наданих авторами творів та сплату

авторського гонорару. Рукописи не рецензуються

і не повертаються.

При передруку посилання на «Віче» обов'язкове.

Відповідальність за зміст і достовірність

реklamних оголошень несуть рекламодавці.

"R" – матеріали, які друкуються на правах реклами

Підписано до друку 27.03.2013.

Формат 60x84/8.

Папір офсетний.

Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 2,3.

Зам. № 10-0503. Тираж 3000 прим.

Ціна договірна.

Набрано і зверстано на комп'ютерному

комплексі редакції журналу «Віче».

Надруковано з готового оригінального макета

у ТОВ «НВП Поліграфсервіс»,

02094, м. Київ, вул. Магнітогорська, 1є,

Свідчення про державну реєстрацію

№ 194856 від 26.02.2001 р.

Журнал «Віче» читають у Верховній Раді та її комітетах, адміністрації Президента України, Кабінеті Міністрів України, Держкомтелерадіо. Він також надходить до бібліотек Конгресу США та Ради Європи, до Книжкової палати України, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної парламентської, Державної науково-технічної, Державної бібліотеки для юнацтва, Державної науково-педагогічної, Центральної імені М. Островського.

Передплатний індекс – 74254.

матеріально-технічного та інформаційного забезпечення діяльності судів, а також організацію доступу до суду (наприклад, зручне для населення територіальне розташування суду), ефективне суддівське самоврядування;

до засобів внутрішньоорганізаційної діяльності у сфері судоустрою слід віднести організацію діяльності апарату суду, процедури призначення суддів на адміністративні посади, організацію документообігу в судах, організацію розподілу справ у суді.

У системі адміністративно-правових засобів, у їх вузькому розумінні, слід виокремити такі, що застосовуються з метою охорони конституційного права на судовий захист. Це, по-перше, засоби запобігання (застосовуються для попередження порушень встановленого правовою нормою порядку реалізації конституційного права на судовий захист); по-друге, засоби припинення (застосовуються для припинення таких порушень, запобігання їх шкідливим наслідкам); по-третє, адміністративна відповідальність (полягає в накладенні адміністративних стягнень, виходячи з приписів ст. 23 Кодексу України про адміністративні правопорушення, з метою виховання особи, що вчинила таке порушення); по-четверте, правовідновлювальні засоби (застосовуються для відновлення нормального стану правовідносин шляхом спонукання відповідних суб'єктів до виконання покладених на них обов'язків).

До правоохоронних засобів слід віднести не тільки адміністративну відповідальність за адміністративні правопорушення, що посягають на нормальне функціонування судів, а й дисциплінарну відповідальність суддів.

У широкому розумінні система адміністративно-правових засобів реалізації конституційного права на судовий захист складається з:

по-перше, засобів нормативно-правового забезпечення реалізації конституційного права на судовий захист;

по-друге, засобів контролю за дотриманням усіма суб'єктами, що беруть участь у реалізації конституційного права на судовий захист, положень нормативно-правових актів у вказаній сфері реалізації;

по-третє, засобів контролю за дотриманням суб'єктами, діяльність яких спрямована на реалізацію конституційного права на судовий захист, установлених державою правил реалізації з метою запобігання порушенням, відновлення нормального стану функціонування в разі порушення зазначених правил і застосування відповідних заходів до суб'єктів, які допустили їх порушення (контролю за функціонуванням суб'єктів, діяльність яких спрямована на реалізацію кон-

ституційного права на судовий захист).

Підсумовуючи викладене, зауважимо, що сучасний етап розвитку вітчизняного суспільства висуває підвищені вимоги до наукових юридичних досліджень, метою котрих є виявлення та визначення ефективних правових засобів реалізації конституційних прав громадян, серед яких, зокрема, й адміністративно-правові засоби реалізації конституційного права на судовий захист. Наукові підходи до встановлення сутності відповідної категорії свідчать про доцільність її розгляду в широкому і вузькому розумінні. Останнє передбачає врахування специфіки сфери судоустрою під час застосування таких засобів, а також – їх адміністративно-правової природи. Це означає виокремлення засобів зовнішньоорганізаційної та внутрішньоорганізаційної діяльності, а також групи правоохоронних засобів. Адміністративно-правові засоби реалізації конституційного права на судовий захист у широкому розумінні мають переважно регулятивний і неюрисдикційний зміст і спрямовані на створення умов реалізації зазначеного права. □

Джерела

1. Алексеев С. С. Теория права. – М.: БЕК, 1994. – 224 с.
2. Андреев Д. О. Административно-правовые засоби захисту прав власників цінних паперів: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Андреев Дмитро Александрович; Институт законодательства Верховной Рады Украины. – К., 2008. – 197 с.
3. Галуцько В. В. Охорона права власності: Адміністративно-правові аспекти: Монографія / За заг. ред. В. К. Шкарупи. – Херсон: ХМД, 2008. – 348 с.
4. Колпаков В. К. Адміністративне право України / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
5. Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації: Монографія / Комзюк А. Т.; [За заг. ред. О. М. Бандурки]. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 345 с.
6. Пугинский Б. И. Гражданско-правовые средства в хозяйственных отношениях. – М.: Юрид. лит., 1984. – 224 с.
7. Шемшученко Ю. С. Державний суверенітет і правова держава // Віче. – 2010. – № 16. – С. 3.
8. Якимець Ю. В. Публічне адміністрування сферою культури: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Якимець Юлія Валеріївна; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2012. – 228 с.